

Masmédiá. Elektronické masmédiá

Miloš Mistrík

V oblasti **masmediálnych štúdií** sa stretávame s termínmi, ktoré nie sú celkom ustálené. Preto by sme chceli na začiatku tohto príspevku upresniť základné členenie, z ktorého budeme vychádzať.

Strešný termín, vychádzajúci zo sústavy študijných odborov vydanej Ministerstvom školstva v roku 2002, je **masmediálne štúdiá**. Tento študijný odbor, ako je známe, sa na našej univerzite člení na dva študijné programy: **masmediálna komunikácia** a **marketingová komunikácia**.

Masmédiá, ktoré sú predmetom nášho študijného odboru, ako aj obidvoch spomínaných študijných programov, sú bohato štruktúrovanou oblasťou spoločenského života. Medzi masmédiá zahrňujeme napríklad noviny, rozhlas, televíziu atď. Všetky dodnes známe masmédiá navrhujeme rozčleniť do dvoch základných skupín: **1. printové masmédiá** a **2. elektronické masmédiá**. (Pre niekoho, komu sa tieto termíny vidia priveľmi anglické, by sme mohli pripustiť aj dvojicu 1. tlačové masmédiá a 2. elektronické masmédiá, ale v týchto štyroch slovách sme aj tak nahradili anglický termín slovenským len v jednom prípade: printové – tlačové.)

Názvy printové a elektronické charakterizujú v prvom rade ich materiálnu podstatu, spôsob ich výroby. A označujú aj z toho plynúci spôsob šírenia a distribúcie. Charakterizujú to, čo by sme mohli nazvať hardware. Toto základné rozčlenenie sa ale vzťahuje aj na ich obsahové črty, teda na to, čo by sme mohli nazvať software. Táto základná dvojica termínov je podľa nášho názoru dostatočne výstižná a presná. Niekedy sa nesprávne hovorí o dvojici printových (tlačových) médií na jednej strane a o masmédiách na strane druhej (televízia rozhlas), čo je však celkom nesprávne. Hovoriť o masmédiách iba v prípade elektronických médií by bolo omylom, pretože rovnako sú masmédiami aj tie, ktoré sa distribuujú vytlačené na papieri, a nie je žiadny dôvod, aby sa tento termín zúžene používal iba pre oblasť elektronických masmédií.

Dosť často sa termín masmédiá zjednodušuje na skrátenejší termín **médiá**, čo je v bežnej reči pochopiteľné, ale terminologicky nepresné. Masmédiom je totiž široko pomenovaná oblasť spoločenskej komunikácie: masmédiom je televízia, rozhlas, sú noviny, ako

spoločenský fenomén, kým médium môže byť niečo singulárne, konkrétne a hmatateľné. Kým napríklad oblasť novín je jedným z masmédií, tak jeden výtlačok denníka Pravda je konkrétnym médium, ktoré sa nám dostalo do rúk ako unikátny výlomok z celej novinárskej masmediálnej oblasti ako sprostredkovateľ nesúci komunikát od vysielateľa k prijímateľovi. Tak isto môže byť médium aj leták propagovanej akcie, či billboard na rušnej ulici.

Médium (slov. sprostredkovateľ) je teda nositeľom *informácie* v procese *komunikácie*.

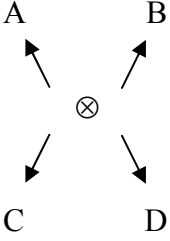
Ďalej sa budeme venovať už iba elektronickým masmédiám. To znamená, že printové (tlačové) vynecháme. Sú tradičnejšie. Pokladáme ich za doposiaľ lepšie preskúmané. Určite s ďalším vývinom budú potrebovať tiež pokračujúci a prehlbujúci sa výskum, ale o to viac by bolo želateľné rozšírenie výskumu elektronických masmédií, ktoré sú historicky novšie a majú u nás menšiu teoretickú literatúru (aj keď tiež už úctyhodnú).

Elektronické masmédiium nesie informáciu v komunikácii takým spôsobom, že informáciu prenáša na báze spolupôsobenia *elektrických* a *magnetických* (elektromagnetických) polí.

Komunikácia elektronickými masmédiami sa uskutočňuje 1. v *rozhlasovom vysielaní*, 2. v *televíznom vysielaní*, 3. v *internete*, 4. v *telefonickom spojení*, prípadne pri zlúčení viacerých z nich – 5. v *multimédiách*. Tieto okruhy tvoria päť druhov masmédií.

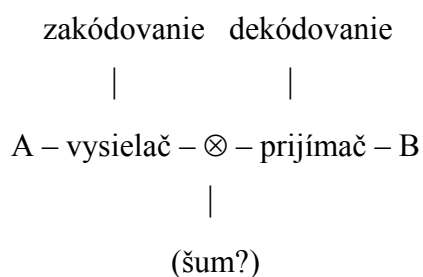
[Poznáme aj iné médiá ako elektronické, či tlačové (printové). Napríklad obrazové médiá (napr. fotografie), reklamné médiá, špiritistické médiá (človek sprostredkujúci styk so záhrobím).]

Komunikácia je proces prenosu informácie (⊗) medzi bodom A a bodom B. Komunikácia prebieha v *komunikačnom reťazci*. V jeho rámci rozoznávame 1. *vysielateľa* (A), 2. *vysielanú informáciu* (⊗), 3. *prijímateľa* (B). Vysielaná informácia býva *zakódovaná* tak, aby sa dala odoslať, prešla *komunikačným kanálom* a mohla sa prijímateľom spätne *dekódovať*. Komunikácia v rámci elektronických masmédií môže byť:

1. jednosmerná A → ⊗ → B	rozhlas; televízia; pager
2. dvojsmerná A ← ⊗ → B	telefón; www stránky; e-mail
3. viacsmerná 	multimédiá; chat; konferenčný hovor cez telefón

Dvojsmerná, alebo viacsmerná komunikácia znamená, že *spätná väzba* medzi vysielateľom a prijímateľom sa odohráva *priamo* v danom elektronickom masmédiu. Teda napríklad cez internet sa rovnakou e-mailovou poštou prijme správa a na ňu sa tou istou cestou odpovedá. Existuje aj *spätná väzba nepriama*, to je v prípade, keď sa na pôvodnú informáciu neodpovedá tou istou cestou, ale nájde sa nejaká bočná, náhradná. Napríklad v rozhlasovom vysielaní nemôžeme cez rádioprijímač prijať informáciu a hneď aj spätne odoslať vlastnú reakciu, či názor. Ale dá sa to uskutočniť iným spôsobom. Môžeme sa niečo z rádia dozvedieť a na to môžeme odpovedať listom prípadne telefonátom priamo do redakcie. Teda použijeme inú cestu na príjem a inú na odpoveď – to je *spätná väzba nepriama*.

Vysielateľ (A) informáciu (⊗) odovzdá *vysielaču*, ten ju zakóduje a odošle *prijímaču*, ten ju dekoduje a odovzdá prijímateľovi (B). Informácia by mala prejsť od vysielateľa k prijímateľovi v nezmenenej podobe. Ak sa tak nestalo, pravdepodobne prišlo po ceste k technickej poruche a vznikol *šum*.

Prenášaná informácia má podobu *znaku* (⊗), alebo súboru znakov. Znak je zakódovaná informácia. Každý znak sa skladá z dvoch častí: časti *výrazovej* (formálnej) a *významovej* (obsahovej), medzi ktorými existuje *väzba*.

Elektronické masmédiá nie sú procesy spojené iba s elektronickým prenosom informácií v podobe elektromagnetického signálu vytvárajúceho znaky. Technická aparátúra elektronického média je len priestorom, cez ktorý sa elektronická komunikácia realizuje. *Elektronické masmédiá sú zložité organizačné štruktúry schopné zvládnuť procesy technické, programové aj ekonomické, ktoré súvisia so získavaním a spracúvaním informácií, ich kódovaním, elektronickým vysielaním a prijímaním.* Tieto organizácie majú formu *obchodných spoločností* s vybudovaným personálnym a technickým zázemím, vystupujúcich navonok ako súčasť verejného života. Ide buď o rozhlasové a televízne spoločnosti, alebo podobné organizácie, napríklad telekomunikačné spoločnosti, produkčné štúdiá, zaoberajúce sa výrobou, prípadne retransmisiou programov pre široké publikum.

Najvýznamnejšími spoločnosťami elektronických masmédií sú spravidla tie, ktoré pôsobia v rozhlasovom a televíznom vysielaní. Neustále rastie aj význam internetu a spoločností produkujúcich pre jeho potreby. V rámci telefonických sietí ide z tohoto hľadiska iba o menšie spektrum činností, hoci tiež s vysokým okruhom potenciálnych prijímateľov.

Rozhlasové masmédiu. Rozhlasové vysielanie je založené na prenose informácie zvukom. Je to elektronické masmédiu *zvukové* (*akustické, audio*). Z tohoto hľadiska sú sprostredkované informácie nevyhnutne obmedzené na tie, ktoré nemajú optickú výrazovú stránku. Prevažná väčšina rozhlasových informácií má podobu *slova* prednášaného ľudským hlasom, k čomu sa priradujú *zvuky* (prirodzené), *ruchy* (vyrobené v štúdiu) a *hudba*. Akustický signál rozhlasu, keďže sa dá prijímať iba sluchom, nezamestnáva ľudský zrak, a preto ho možno dobre vnímať aj počas vykonávania iných činností. Táto vlastnosť rozhlasového príjmu sa nazýva *prísluchovosť*.

Z hľadiska spracovania informácií je rozhlasové technické zariadenie menej náročné na vonkajšie technické a organizačné podmienky ako televízne (nepotrebuje napr. svetlo, nahrávacie prístroje majú menšiu váhu aj nízku spotrebu elektriny – malý *príkon*, ľahko sa s nimi prekonávajú všetky bariéry, bez problémov sa dá dosiahnuť vysoká kvalita záznamu). Nahraný materiál sa ľahšie strihá, pretože si nevyžaduje synchronizáciu s obrazom. Preto sa rozhlas vyznačuje 1. pohotovosťou získania, spracovania a vyslania informácie, 2. prístupom až k zdroju informácie, 3. prienikom do intímnych stránok skutočnosti, pod povrch.

Tiež pri vysielaní signálu sa rozhlas opiera o menej náročné a lacnejšie prístroje, ktoré majú možnosť dosiahnuť veľmi dobré pokrytie územia. Vysielače sa dajú budovať podľa aktuálnych potrieb (napr. pozdĺž diaľnic), keď je to nevyhnutné, môžu byť i mobilné (napr. počas katastrof a vojnových konfliktov), ľahšie sa umiestňujú na základe konfigurácie terénu, potrieb regiónov a pod.

Pri prijímaní signálu sa dosahuje vysoká kvalita zvuku, hlavne v pásmach najkratších vln (FM). Stredné vlnové dĺžky zasa umožňujú široký dosah vysielania a dlhé vlny dokonca príjem aj ponad kontinenty. Rozhlasové prijímače majú malý príkon, ľahko sa umiestňujú aj na málo dostupných miestach, do automobilov, sú prenosné, takže sa vysielanie rozhlasu dá počúvať kdekoľvek a kedykoľvek. Zároveň je na všetkých vlnách široká programová ponuka.

Televízne masmédiu. Televízne vysielanie je založené na prenose informácie *obrazom* aj *zvukom*. Je to elektronické masmédiu *obrazovo-zvukové* (*opticko-akustické, audiovizuálne*). Z tohoto hľadiska sú informácie sprostredkované televíznym vysielaním *komplexné*, lebo znaky majú aj optickú aj akustickú výrazovú stránku. Väčšina televíznych informácií má podobu *obrazu* (farebného, dvojrozmerného, spravidla aj pohyblivého), doplneného *slovom, zvukmi, ruchmi a hudbou*. Opticko-akustický signál televízie, ak sa má vnímať plnohodnotne, vyžaduje si celkové sústredenie prijímateľa a nemožno popri tom vykonávať žiadne iné náročnejšie činnosti. Táto vlastnosť televízneho vysielania vedie diváka počas jeho príjmu k *izolácii* od okolia.

Z hľadiska spracovania informácií je televízne zariadenie mimoriadne náročné na vonkajšie technické a organizačné podmienky (kamera potrebuje dobrú viditeľnosť, musí byť blízko k snímanému objektu, má vysokú spotrebu elektriny – veľký príkon, ľahko sa narušuje a znižuje kvalita záznamu). Nahraný materiál sa musí zložito spracúvať a obrazovo i zvukovo synchronizovať. Preto sa televízia vyznačuje: 1. menšou pohotovosťou zachytenia, spracovania a vysielania informácie, 2. z psychologického hľadiska väčším odstupom od zdroja informácie (nekontaktným, oko kamery sa nachádza akoby za sklenenou stenou), 3. vďaka audiovizuálnemu záznamu však má vysokú mieru pravdivosti, maximálne odráža reálnu skutočnosť, čo dáva možnosť odhaľovať popri povrchu predmetu aj jeho intímne stránky.

Z hľadiska vysielania signálu sa televízia opiera o mimoriadne zložité a drahé prístroje. Pri pokrytí územia televíznym signálom existuje veľa prekážok, ktorých prekonávanie si vyžaduje vysoké investície. Do znižovania kvality vysielania zasahujú okrem konfigurácie terénu aj elektromagnetické polia cudzieho pôvodu pochádzajúce z

priemyselných centier a v mikroregiónoch aj z blízko umiestnených rušiacich prístrojov a pod.

Televízne prijímače sú prístroje vyžadujúce si zvláštnu starostlivosť, špeciálne umiestnenie a majú väčší príkon ako prijímače rozhlasové. Ich miniaturizácia má svoje prirodzené hranice, kvalitný vnem totiž vyžaduje dostatočne veľkú obrazovku. Prenosné televízne prijímače, ako aj tie, čo sú umiestnené v dopravných prostriedkoch, sú málo rozšírené a ich využitie je obmedzené. Aj možnosť príjmu veľkého množstva televíznych staníc je menšia v porovnaní s rozhlasovým vysielaním.

Internetové masmédiu. Komunikácia v rámci internetu je založená na prenose informácie *obrazom* aj *zvukom* rovnako ako v televíznom vysielaní. Na rozdiel od rozhlasového a televízneho vysielania je však dvojsmerná, teda *interaktívna*, vyznačuje sa *spätnou väzbou*. Vysielateľ a prijímateľ sú v spojení, môžu si navzájom vysielat odkazy. Prijímateľ od vysielateľa preberá iba to, čo si sám vyberie a *formuluje* mu svoje *vlastné požiadavky*. Vyhľadáva v internete a na zvolenej stránke hľadá preňho potrebné informácie. Vysielateľ zasa vyhodnocuje súbor požiadaviek od prijímateľov a formuluje podľa ich dopytu svoju *ponuku*. Niekedy si reakciu od prijímateľov priam vyžaduje (napr. v diskusných fórach na témy prezentované vysielateľom – majiteľom webovej stránky, v rôznych komerčných aktivitách na nákupných stránkach).

V audiovizuálnej komunikácii prostredníctvom internetu dominuje *optická zložka* nad *akustickou*, a to viac ako v televízii. *Statické* obrazy sú tu v kvantitatívnej prevahe nad pohyblivými (čo je zasa opakom televízie). Vzhľadom na možnosti počítačov, pracujúcich vo veľkej miere na základe písomných pokynov a vzhľadom na ich ovládacie prvky (monitory, klávesnice, myši, príp. interaktívne obrazovky) má v komunikácii, ktorá sa deje medzi vysielateľom a prijímateľom v internete, prevahu *písomná* informácia. Po nej nasleduje komunikácia na základe obrázkových znakov (ikon), zobrazených na monitore. Zvuková časť informácie v internete je minimalizovaná. Internetová komunikácia si kvôli spomínanej interaktívnosti ešte viac ako televízna vyžaduje plné sústredenie prijímateľa, takže spôsobuje nielen chvíľkovú izoláciu prijímateľa, ako pri sledovaní televízneho programu, ale pri nadmernom využívaní internetu môže vyvolávať aj celkové *izolatívne správanie* používateľa, a to aj mimo času jeho priameho napojenia. Prichádza k javu, ktorý nazývame *technoautizmus* – ide o neschopnosť človeka vyjadrovať emócie inak, ako technickými prostriedkami (napr. v počítačových hrách).

Internet má širší diapazón informačných zdrojov ako všetky ostatné elektronické masmédiá spolu, a teda má aj najväčšiu *informačnú nasýtenosť*. Ako elektronické masmédiu, ktoré umožňuje priamy vstup každému záujemcovi na oboch stranách komunikačného reťazca (teda aj vysielateľom aj prijímateľom), je nositeľom informácií zo všetkých stupňov spoločenského života – od individuálnych zdrojov až po veľké nadnárodné spoločnosti, od zdrojov legálnych až po nelegálne, od technicky málo rozvinutých až po mimoriadne sofistikované technológie umožňujúce vytvárať najzložitejšie sústavy informácií.

V internete existujú dva základné spôsoby komunikácie: 1. prostredníctvom *webových stránok* (*www stránky*) a 2. *e-mailovej* pošty. Navyše, z ich spojenia vzniká tretí spôsob komunikácie, 3. diskusné fórum prenášané on-line, nazvané anglickým slovom *chat*, v ktorom sa môžu zúčastniť viacerí, nie iba dvaja diskutujúci. Prvé dva spôsoby sú dvojsmerné, tretí je viacsmerový.

Webové stránky sú ucelené súbory informácií s jednou témou, uložené pod jednou adresou (názvom), ktoré ponúkajú informácie v optickej a stále častejšie aj v akustickej forme, prostredníctvom počítačovej obrazovky a reproduktorov. *Webové stránky* si môže vytvoriť ktokoľvek a prístup k nim majú všetci používatelia internetu, ktorých sú na celom svete už miliardy.

E-mail je elektronická pošta, ktorú si prostredníctvom internetovej siete vymieňajú jej účastníci medzi sebou. Má väčšinou podobu písomnej správy, listu, niekedy aj s pridaným obrázkom, prípadne i zvukom. Jej prednosťou je pohotovosť, rýchlosť v prenose správy na ktorékoľvek miesto na zemi za zlomky sekúnd a v neposlednom rade aj jej ekonomická výhoda.

Chat je odvodený z elektronickej pošty, ibaže jeho účastníci sa nachádzajú pri počítačoch v aktuálnom čase a môžu v skupinách nielen dvoch, ale mnohých pripojených diskutovať písomnými odkazmi medzi sebou. Deje sa tak v anonymite všetkých zúčastnených.

Treba vzhľadom na našu tému elektronických masmédií dodať, že v internete má veľké množstvo rozhlasových staníc sveta už umiestnenú vlastnú webovú stránku, prostredníctvom ktorej si poslucháči môžu kedykoľvek vypočuť ich aktuálny program a dozvedieť sa z obrazovky počítača v písomnej informácii ďalšie doplňujúce údaje o stanici, prípadne z jej archívu si prehrať vybrané relácie. Rovnako majú svoje vlastné stránky aj televízne spoločnosti a divák môže urobiť to isté ako v prípade rozhlasu – ibaže zatiaľ je k dispozícii len obmedzená rýchlosť a kapacita prenosu obrazovej informácie, preto býva

televízne vysielanie cez internet málo kvalitné i neúplné. Je však iba otázkou zdokonaľovania technických zariadení, aby sa všetko dostalo na kvalitatívnu úroveň porovnateľnú s priamym televíznym vysielaním. Dodajme, že svoje webové stránky majú v internete aj printové masmédiá, ktoré tiež začínajú využívať zvukové aj obrazové informácie.

Z hľadiska vysielania a príjmu signálu je internet závislý na rýchlosti a kapacite prenosu v internetovej sieti a v jej koncových zariadeniach (počítačoch). Celosvetová sieť nie je všade rovnako priepustná a ani prijímatelia nemajú *hardware* (prístrojové zariadenie – počítač a pripájacie moduly) či *software* (programové vybavenie počítača) rovnakej kvalitatívnej úrovne. Z toho vyplýva fakt, že ponuka vysielaných informácií v internete vo všeobecnosti nekonečne ďaleko presahuje možnosti ich absorbovania a pre príjem sú rozhodujúce objektívne obmedzenia, ktoré nedovoľujú prijímateľom ani zďaleka všetky informácie využívať. Tieto obmedzenia sú dané nielen v spomínanej oblasti technického vybavenia, ale sú aj finančné kvôli poplatkom za telefónne linky, ktorými sa do internetu napája väčšina používateľov, ako aj pri nákladoch na obnovovanie (*upgradovanie*) vlastného koncového počítača. A obmedzenia sú aj subjektívne, psychofyzické (kapacita ľudského vnemu, sústredenia, aj kapacita, či dĺžka jedného ľudského života sú primalé na to, aby sa dala obsiahnuť nejaká významnejšia časť z nekonečnej sumy informácií v internete).

Vzhľadom na to, že koncoví používatelia sú v absolútnej väčšine pripojení prostredníctvom *kábla*, je mobilita internetových koncoviek nemožná, alebo obmedzená na výnimky tých používateľov, ktorí sú pripojení prostredníctvom mobilného telefónu. Na druhej strane statickosť pevnej siete sa kompenzuje tým, že každý používateľ môže vstúpiť do nej z každého jej koncového bodu – preto existujú nielen súkromné, ale aj verejné miesta poskytujúce každému potenciálnemu prijímateľovi pripojenie (napr. internetové kaviarne).

Telefonické masmédiá. Elektronická komunikácia v telefonickom spojení má len niektoré črty z predchádzajúcich troch elektronických masmédií. Pôvodné koncepcie, ktoré uvažovali o tom, že sa do *telekomunikačných* sietí sústredia všetky ostatné elektronické masmédiá, sa ukázali časom ako nesprávne. Rozhlasové i televízne vysielania si ponechali svoje siete, respektíve ich aj rozšírili a skvalitnili a začali digitalizovať. Okrem toho vznikla nová sieť – internet – ktorá už v súčasnosti nahradila a v budúcnosti má tendenciu celkom zastúpiť telekomunikačnú sieť, zobrať na svoj chrbát aj ostatné elektronické masmédiá, a poskytovať paralelne služby rozhlasu, televízie, internetu i telefónu.

Do komunikácie v telefonickom spojení, ktorá bola dlho závislá od *pevných sietí*, významne prispel rozvoj *mobilných sietí*. Pri ich budovaní sa už využila zásadne nová

generácia digitálnych technických zariadení, čo umožnilo rozširovať ponuku, ktorou sa aj táto oblasť zaradila do sféry elektronických masmédií. Najprv prostredníctvom *hlasovej služby* a čoskoro aj *krátkymi textovými správami (SMS)* zobrazenými na displeji mobilného telefónu (postupne sa táto služba oneskorene rozvíja aj v pevných sieťach) sa poskytujú informácie z oblasti všeobecného spravodajstva, politiky, počasia, stavu ciest, turistiky, ďalej niektoré ekonomické informácie, zábavné a náučné informácie (horoskopy, aforizmy, prekladové slovníky a pod.), a táto sféra sa vytrvalo obohacuje. V spojení s už započatým rozširovaním telefonického spojenia aj na obrazovú zložku, s prepojením do internetu (*wap stránky* určené pre mobilné telefóny, aj štandardné *www stránky*) a s existenciou aparátov schopných prijímať rozhlasový signál sa v krátkom čase stane tento okruh masovej komunikácie dostatočne komparatívny s inými elektronickými masmédiami. Bude preň síce vždy charakteristická *lakonickosť* poskytovaných informácií, ale aj *interaktívnosť* a *individualizácia* pri výbere z ponuky.

Komunikácia prostredníctvom telekomunikačných sietí môže byť jednosmerná – takouto je *pager*, zariadenie prijímajúce správy z telekomunikačného centra. Pevné aj mobilné telefonické siete umožňujú tradičnú dvojsmernú komunikáciu. S rozvojom technického vybavenia telefónnych ústrední sa umožňujú aj konferenčné hovory, kde sa paralelne pripája viacero účastníkov, teda tu je komunikácia viacsmerná.

Multimediálne masmédiá. Trend nastúpený hlavne vo sfére internetu vedie jednoznačne k vybudovaniu komunikácie prostredníctvom multimédií. Optimistické názory hovoria, že v súčasnosti sa už nachádzame v tejto etape, čo však treba zatiaľ brať s rezervou. Skutočné multimediá budeme mať k dispozícii až vtedy, keď sa všetky spomínané elektronické masmédiá spoja v jeden prúd v takej vysokej kvalite, aká je možná dnes pri ich oddelenej existencii. Pravdepodobnou chrbtovou kosťou multimédií sa stane sieť internetu. Bude však nevyhnutné, aby sa kvalita rozhlasového, ale hlavne televízneho signálu prenášaného cez internet vyrovnala kvalite priameho vysielania. Rovnako by sa mala kvalita príjmu v koncových zariadeniach internetu, v počítačoch, vyrovnáť reprodukcii zvuku v najlepších rozhlasových a zvuku i obrazu televíznych prijímačoch. Zároveň bude treba, aby sa celá telefonická komunikácia, zvuková i obrazová mohla realizovať cez internet a zároveň, aby sa zabezpečilo jeho dokonalé prepojenie na mobilné telefonické aparáty. Teda aby sa umožnil voľný priechod z pevnej siete do mobilnej pre takého používateľa, ktorý niekedy sedí pri počítači, inokedy však sa premiestňuje a potrebuje zachovať si rovnakú úroveň komunikácie s okolitým svetom.

Dokonalé multimédiá (ktoré zatiaľ nemáme k dispozícii) popri audiovizuálnej forme vysielaných znakov rátajú s interaktívnou a nielen dvojsmernou, ale viacsmernou komunikáciou vo všetkých zložkách. Teda interaktívny má byť nielen štandardný internet (webové stránky a e-mail), ale aj rozhlasové a televízne vysielanie. Táto etapa dobudovania multimédií je relatívne blízko, vyžaduje si však ďalší rozvoj v oblasti technológií (zlepšenie rýchlosti a kvality internetového prepojenia), oblasti ekonomickej (pokrytie vysokých dodatočných nákladov pre vysielateľov aj pre prijímateľov), oblasti organizačnej (zabezpečenie interaktivity pri rozhlasovom a televíznom vysielaní), aj oblasti programovej (modifikovanie štruktúry vysielania a zosúladenie jednotlivých elektronických masmédií v nej).

Dodajme na záver, že elektronické masmédiá sa rýchlo vyvíjajú a rovnako rýchlo sa bude musieť rozvíjať aj ich teoretická reflexia. O to viac, že elektronické médiá začali prejavovať svoju schopnosť absorbovať do svojho okruhu aj printové médiá. Začalo sa to elektronickými verziami celých novín a časopisov pripravených pre tlač a prenášaných na veľké vzdialenosti z redakcií do tlačiarň, a pokračuje to vytváraním špeciálnych webových stránok na internete pre jednotlivé printové periodiká. Sprvu mali podobu akoby odkopírovanú z papierovej tlačenej podoby, v súčasnosti nadobúdajú špecifickú formu lepšie prispôbenú potrebám internetu. Printové masmédiá sa pomaly začínajú premieňať na elektronické masmédiá, a táto konvergencia sa ukazuje perspektívnejšia pre elektronické masmédiá, kým printové masmédiá začínajú postupne strácať svoju tvár, čitateľa i význam.

Publikované in MAGÁL, Slavomír, PLENCNER, Alexander (ed.): *Kolokvium 1 – 2 Katedry masmediálnej komunikácie*. Zborník. Trnava : UCM, 2004, s. 15-24.